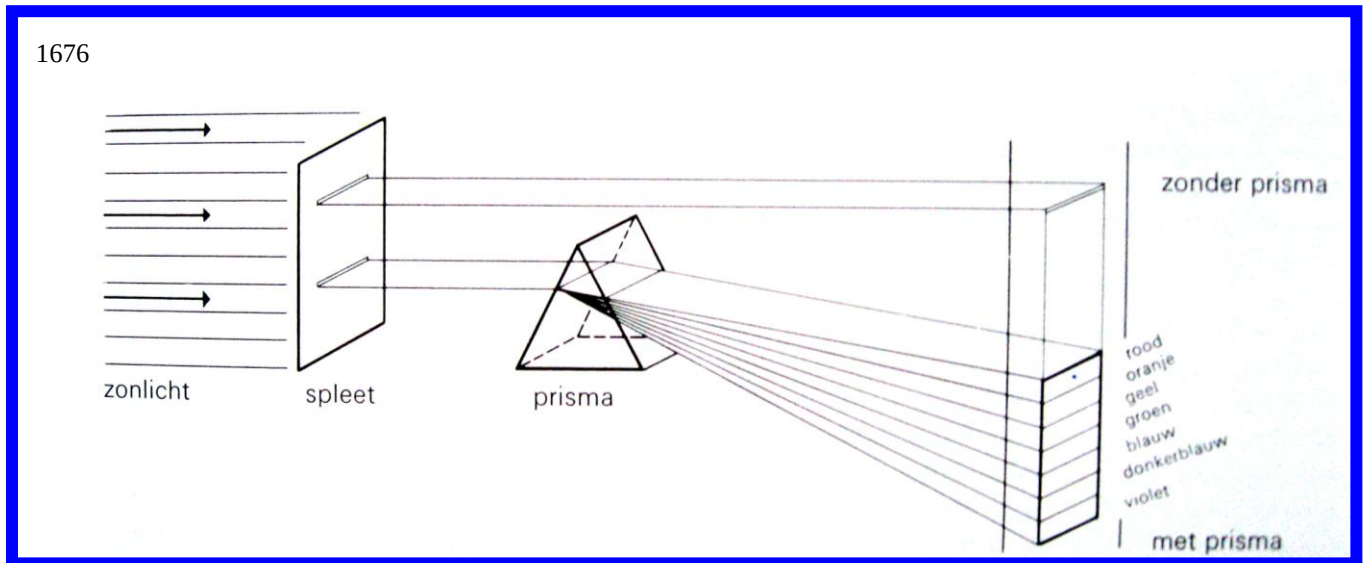

KLEUR

Isaak Newton toont in 1676 voor het eerst met een proef aan dat door breking van het zonlicht met een prisma de kleuren van het spectrum zichtbaar gemaakt kunnen worden.

In deze reader zullen we het hebben over het beeldaspect kleur. Vaak gaat men er vanuit dat een goede kunstenaar “kleurgevoel” moet hebben en dat dit iets is wat wel of niet aangeboren is. Natuurlijk heeft de ene mens meer gevoel voor kleur dan de andere mens, maar over kleur is ook veel te leren en met deze kennis kan men zijn kleurgevoel helpen te ontwikkelen.

Op bovenstaande afbeelding kun je zien hoe zonlicht met behulp van een prisma wordt gebroken en hoe daaruit de kleuren van het spectrum ontstaan: **rood-oranje-geel-groen-blauw-donkerblauw-violet.**

Als je de kleuren weer bij elkaar zou brengen met een verzamellens krijg je wederom wit licht. Kleuren ontstaan dus door breking van het licht.

Als een voorwerp een rode kleur heeft, dan nemen we die kleur waar omdat het witte licht alleen het rood reflecteert.

Alle andere kleuren worden op dat moment geabsorbeerd.

Licht en kleur zijn dus alleen in combinatie mogelijk!

Johannes Itten is beroemd om zijn kleurentheorie. Hij stelde dat kleuren elkaar onderling beïnvloeden.

Hij maakte vooral duidelijk dat geen enkele kleur als zelfstandig gegeven kan worden opgevat. Dit komt omdat je kleuren niet los kunt beschouwen van hun omgeving.

Elke kleur is voortdurend prooi van alle omringende kleuren.

Met andere woorden: de kleur geel ziet er naast paars anders uit dan naast groen.

De kleurencirkel

De kleurencirkel van Itten

Deze cirkel is gebaseerd op kleurcontrasten. In deze cirkel kunnen we een logisch systeem ontdekken waarmee we een soort stamboom van kleuren zichtbaar kunnen maken.

a. De grootouders van de kleuren: primaire kleuren

In het midden van de cirkel zie je de essentiële kleuren ofwel de primaire kleuren: **rood-geel-blauw**.

Zonder deze kleuren zijn de andere kleuren niet mogelijk.

b. De ouders van de kleuren: secundaire kleuren

Secundaire kleuren ontstaan door menging van de primaire kleuren: **oranje-paars-groen**.

c. De derde generatie kleuren: mengvormen

Dit zijn mengvormen van primaire en secundaire kleuren: **geeloranje-roodoranje-roodpaars-paarsblauw-enz.**

Kleurcontrasten

Het verschil tussen de kleuren noemen we *kleur-tegen-kleur-contrast*.

Dit is het sterkst bij de primaire kleuren en het zwakst bij de derde generatie kleuren.

Dus het contrast tussen geel en blauw is sterker dan tussen groen en oranje of tussen blauwgroen en geelgroen.

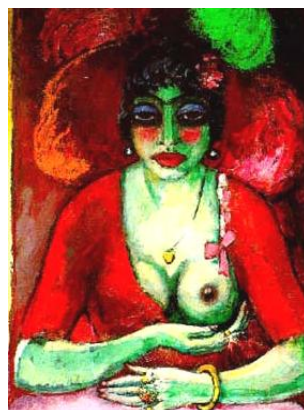

Matisse, kleur tegen kleur contrast is hier sterk: geel op blauw, oranje op groen, groen op geel, enz.

Complementair contrast

v. Gogh, complementair contrast: blauw-oranje

Kees van Dongen: rood-groen

Als twee kleuren worden gekozen die zo ver mogelijk van elkaar verwijderd zijn, dat wil zeggen: tegenover elkaar staan op de kleurencirkel, dan blijkt dat deze twee kleuren elkaar versterken.

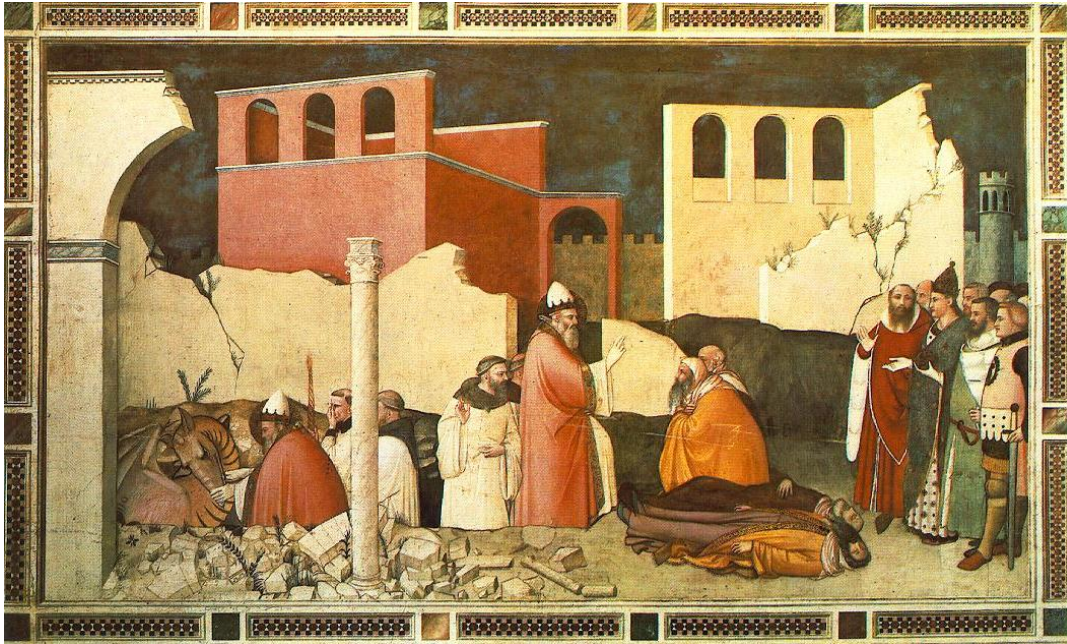
Bijvoorbeeld: *rood lijkt sterker naast groen dan rood lijkt naast oranje*.

Dit gegeven noemen we complementair contrast.

Dit is iets om bij het schilderen rekening mee te houden!

Een wonderlijk verschijnsel is dat twee complementaire kleuren vermengd een warm grijze kleur geven.

Kwaliteitscontrast

Di Banco (Renaissance) bijgemengde kleuren, dus weinig stralingskracht/verzadiging

Hiermee wordt de verzadiging van de kleuren bedoeld (hoeveelheid pigment).

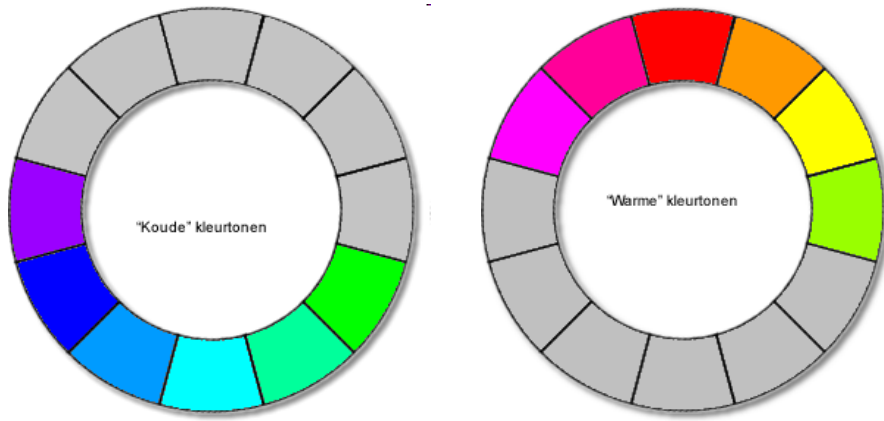
De kleuren van het spectrum vertonen de hoogst verzadiging.

Door menging met wit of zwart of met een complementaire kleur kun je de verzadiging veranderen.

Degas, Dancers Practicing at the Barre, 1877

Koude en warme kleuren

Koud-warm contrast en het begrip ruimte

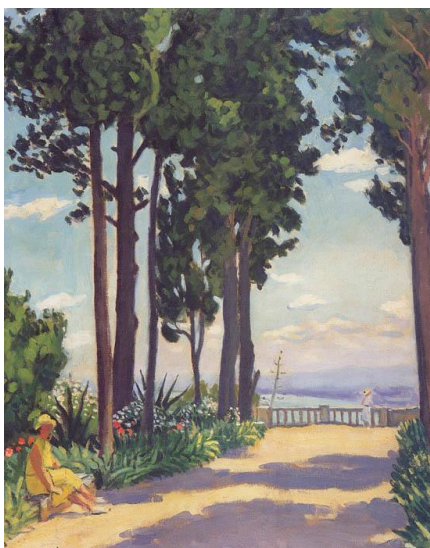
Flandrin, 1855, classicisme

Het warme lichaam tegenover de koude achtergrond.

De ruimtelijke werking van kleuren ontstaat door het gebruik van warm-koud contrast.

Op de cirkel kan men zien dat rood richting blauw steeds kouder wordt en blauw wordt richting rood steeds warmer.

Koud-warm contrast als schaduw gebruiken

De impressionisten ontdekten dat schaduw niet altijd grijs of zwart hoeft te zijn. Dit kan ook in koud-warm contrast. Op de afbeelding van Albert Marquet zie je niet alleen in de schaduw een koud-warm contrast maar ook in voorgrond en achtergrond: warme kleuren vooraan en koelere kleuren achteraan.

Marquet, ca. 1925, Fauvist.

Blauwige schaduwen op een oranje ondergrond

Kleur en emotie

Sommige kleuren hebben een emotionele bijbetekenis.

Zo doet oranje voor vele mensen agressief aan, is geel opgewekt, paars statig, blauw terughoudend en staat rood voor de liefde of gevaar.

Dit gegeven heeft met illusie en met historisch gegroeide betekenissen te maken (denk ook aan wit als maagdelijke kleur en zwart als rouwkleur).

Simultaancontrast

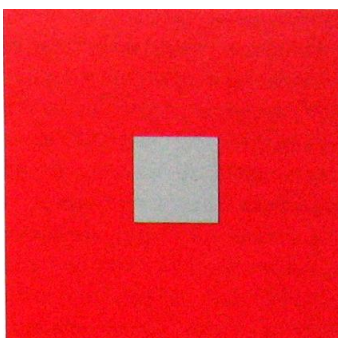
Leg twee stukken papier van dezelfde grijze kleur op een groter vel wit en zwart papier. Op het vel zwart papier lijkt het grijs nu donkerder.

Doe hetzelfde met een vel grijs papier op een groter vel groen papier. Het grijs heeft nu de neiging roodachtig te kleuren.

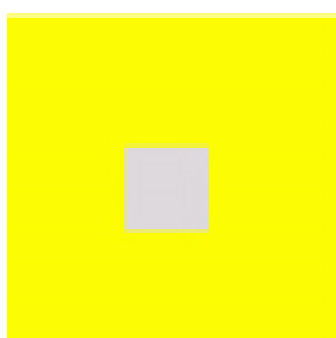
Met een vel rood papier op een groter vel geel papier zien we dat het rood de neiging krijgt om paarsachtig te kleuren.

We zien dat het grotere vel papier de neiging heeft om het kleinere papier te mengen met zijn complementaire kleur.

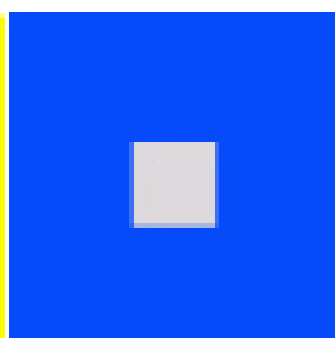
Dit effect heet het simultaancontrast.

Grijs op rood: groenig

grijs op geel: paarsig

grijs op blauw: oranjeachtig

Optische kleurmenging

Een schilder kan zijn kleuren op het palet mengen, maar kan ook zijn kleuren optisch mengen. Dat wil zeggen dat het oog de kleuren mengt die in kleine vlakjes/stipjes naast elkaar op het doek zijn gezet. De Franse term hiervoor is “pointillisme”.

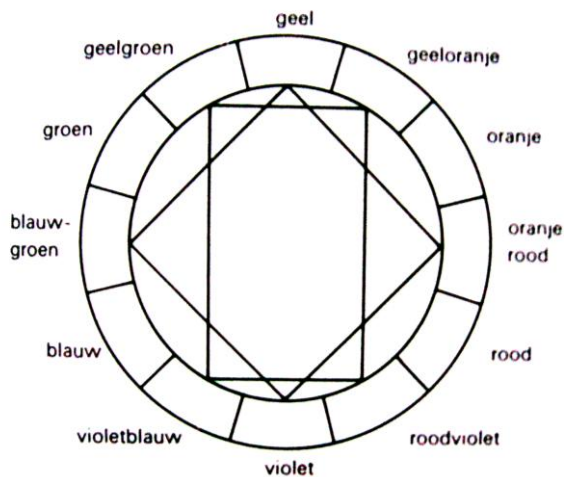

Van Rysselberghe: pointillisme en een detail van het schilderij

Tot slot

Tot slot nog een figuur van Johannes Itten.

Die geeft de harmonische kleurengroepen aan. Heel gemakkelijk om te gebruiken als inspiratie bij het schilderen en leuk als je op beroemde schilderijen het gebruik van zo'n kleurgroep kunt ontdekken.

Afb. 55 Relatiefiguren voor harmonische vierklanken

Matisse

Kleurgroep 1: geel – oranjerood – violet -blauwgroen

Kleurgroep 2: geeloranje – roodviolet – violetblauw - geelgroen

Het beeldaspect kleur is niet gemakkelijk.

Voor wie zich verder wil verdiepen in dit onderwerp is het boek "kleurenleer" van Johannes Itten een aanrader!